

Propustky / Exitky v humanitních předmětech na 2. stupni

Postup formativního hodnocení

I. Identifikační údaje:

Autor materiálu: Ing. Pavla Nawratová

Název školy, na níž autor působí: ZŠ Zdice

II. Kontext:

Cílová skupina: 1. a 2. stupeň ZŠ, střední školy

Předmět, v němž byla technika realizována: dějepis, angličtina

Další relevantní informace: Propustky je možné použít napříč téměř všemi předměty.

III. Realizace a hodnocení postupu formativního hodnocení:

Popis využití vybraného postupu formativního hodnocení (jeho modifikace)

Propustky se využívají na konci hodiny. Jedná se o zprávu většinou ve formě lístků či kartiček, které žáci odevzdávají před opuštěním třídy a učitel slouží k přípravě další výuky. Žáci propustku vyplní většinou anonymně či ukáží gesto (např. palec nahoru) a mohou opustit třídu. Účelem propustek je poskytnout učiteli zpětnou vazbu o tom, jak žáci rozumí probíranému učivu, a učitel tak má možnost vyhodnotit, kde se jeho třída nachází jako celek na cestě k cíli. Na základě propustek má možnost přizpůsobit svou další výuku aktuálnímu stavu žákovských vědomostí. Žáci také mají možnost si uvědomit, co se naučili, popř. čemu nerozumí a tímto způsobem to předat učiteli.

Propustky mají mnoho variant, mohou sloužit k zhodnocení samotné výuky a porozumění probíranému učivu.

Postup zavádění a realizace postupu formativního hodnocení

Propustky jsem do hodin původně zavedla proto, abych zjistila, zda žáci rozumí probíranému učivu. V průběhu let jsem zařadila i další typy. Osvědčily se zejména následující:

Propustka se škálou – využívám dvě varianty.

První varianta, viz příloha 1a, obsahuje škálu, podle které žák hodnotí svůj výkon. Konkrétně kroužkuje číslo, které odpovídá tomu, jak hodnotí jednotlivou kategorii. V propustce je zahrnuto hodnocení tempa hodiny, její obtížnosti, jak žáka dané učivo zajímalo, jak všemu rozuměl a jak si myslí, že mu šlo učení. Vyplnění tohoto typu propustky je pro žáky většinou srozumitelné a dobře se v něm orientují. Nedoporučuje se využívat pětistupňovou škálu kvůli středovému hodnocení. Navíc může příliš připomínat pětistupňové hodnocení známkou. Já osobně ale právě pětiškálovou propustku využívám při zavádění tohoto způsobu hodnocení, kdy na něj žáci ještě nejsou zvyklí.

Škálovou variantu často využívám po komplexnějším zaměstnání, např. po vícehodinové skupinové práci, kdy potřebuji vidět, jak se žákům pracovalo, zda bylo množství práce a obtížnost přiměřené atd. Tento typ propustky mně jako učiteli pomůže v rozhodnutí, zda jsem úkoly v hodině nestanovila příliš náročné, zda byl čas věnovaný jednotlivým činnostem dostatečný apod. Na tomto základě se rozhoduji a upravuji další hodiny. Pokud by mi tedy propustka ukázala, že tempo práce se blíží u většiny žáků číslu 5, přidám na podobný úkol v budoucnu více času a stejně budu postupovat i u dalších kategoriích.

Druhá varianta, viz příloha 1b, druhý bod, umožňuje žákům hodnotit škálou svůj vlastní výkon. Jak si myslí, že se jim dařilo. V příloze je vidět propustka týkající se hodiny, ve které žáci pracovali ve trojicích se stejným textem rozděleným na tři části. Ve stejném okamžiku všichni četli stejnou pasáž textu, pak ji jeden z nich zakryl, text shrnul a vysvětlil svým partnerům základní myšlenky. Oni měli možnost do textu nahlédnout a v případě potřeby ho doplnili.

Následně to samé udělali další dva žáci. V propustce měli k dispozici škálu 1–10, kdy desítka znamenala, že svou pasáž vysvětlili skvěle, a jednička, že se jim to vůbec nepodařilo. Dále měli vysvětlit, proč se ohodnotili konkrétním číslem. Na propustkách v příloze je vidět, že žáci dokázali vysvětlit, proč se hodnotili daným číslem (např. žákyně napsala 5 a k tomu uvedla: *Něco jsem věděla a něco ne a tak jsme si vzájemně pomáhali.*).

Jedna informace z hodiny – na konci hodiny žáky požádám, aby na lísteček napsali jednu informaci, kterou si z hodiny zapamatovali. Často tuto variantu kombinuji se sebehodnoticí škálou, jak je vidět v příloze 1b. Z této formy propustky mohu zjistit, co připadalo žákům podstatné. Mnohdy se stalo, že zapsaná informace byla chybná nebo neúplná, a mohla jsem ji tedy v další hodině opravit či doplnit při opakování. Např. tím způsobem, že jsem z propustek vybrala jak pravdivé informace, tak ty chybné a promítla je žákům na tabuli. Společně jsme je prošli a buď potvrdili jejich správnost, nebo je opravili.

Propustky také využívám pro zopakování daného učiva na začátku následující hodiny. Vylosuji jednu z propustek, pojem přečtu a uvedeme ho do souvislostí.

Mentimeter – tento způsob propustky jsem začala využívat poměrně nedávno, a nebýt korona krize, vůbec bych o něm nevěděla. S online způsobem výuky přišla také nutnost nahradit některé tradiční metody něčím novým a „online dostupným“. Na doporučení jsem začala využívat tuto pomůcku, kterou je možné vytvořit na www.mentimeter.com. Variací je v tomto nástroji k dispozici mnoho, já jsem si oblíbila podobu odpovědního mraku. Konkrétně jsem tento nástroj využila při online výuce dějepisu a angličtiny, a to nejenom jako formu propustky. Ukázka výsledných výstupů z hodin je uvedena v příloze 2 a 3 a videoukázka z online hodiny, kdy žáci propustky vyplňují, je v příloze 7.

Myšlenkové mraky:

Dějepis – žákům jsem zadala pro evokaci tématu otázku: Co vás napadne, když se řekne spojení 30letá válka? Napiš tři slova nebo slovní spojení. Žáci se napojili do www.menti.com, zadali kód, který jsem jim předala, a vyplnili tabulku.

Výsledek můžete vidět v příloze 2 na obrázku: Screenshot před hodinou. Možnost napsat tři slova či slovní spojení jsem zadávala proto, že jsem předpokládala, že pokud budou mít pouze jednu možnost odpovědi, napíše většina žáků to, že je to válka, co trvala třicet let. To se také potvrdilo, jak je z obrázku v příloze zřejmé. Pokud bych zadala dvě slova, mohla bych některé žáky připravit o možnost uvažovat víc do hloubky. Zadat možnost tří slov se mi zdálo jako optimální.

Ještě před začátkem hodiny jsem z oblaku mohla vyčíst, že někdo z žáků už má o tomto tématu určité povědomí – viz odpovědi: Francie vstupuje do války, Vestfálské dohody, 1635. Zeptala jsem se tedy žáků, kdo je autorem těchto odpovědí a jak je to možné. Dvě žákyně odpověděly, že si myslely, že toto téma budeme probírat a že je to zajímavé, tak si o tom už něco dopředu nastudovaly.

Druhý obrázek z přílohy 2 – Screenshot po hodině – ukazuje oblak, který jsem využila jako propustku z hodiny. Žáci ho vyplnili po probrání učiva a v okamžiku, kdy odpovědi odeslali, se mohli z online hodiny odpojit.

Srovnání obou obrázků z hodiny ukázalo, kam se žáci za dobu trvání hodiny posunuli. Také jsem zjistila, že je potřeba znovu s žáky probrat určování století, protože někdo z nich nesprávně napsal, že se jedná o 16. století. To se mi stalo i v jiných skupinách. Druhý screenshot mi slouží také jako nástroj k zopakování látky na začátku další hodiny. Obrázek si s žáky promítneme a jednotlivá slova použijeme k zopakování předchozí látky.

Dále jsem pro propustku také použila tzv. otevřenou otázku, viz příloha 4, kdy jsem se po hodinách o Napoleonovi např. ptala, jestli si žáci myslí, zda byl Napoleon člověk zlý nebo dobrý.

Angličtina – mentimeter jsem použila obdobně jako v hodině dějepisu, s malou modifikací. Probírali jsme téma My family. Na začátku hodiny jsem poprosila žáky, aby se snažili do mentimetru zadat za dobu jedné minuty co nejvíce slovíček, která je k tématu napadnou. V nastavení jsem umožnila napsat celkem 10 slovíček, protože jsem takový rozsah vnímala jako dostačující vzhledem k časovému omezení, které žáci na aktivitu měli.

Na konci hodiny jsem je opět poprosila o vyplnění mraku jako propustky se stejným časovým omezením.

V příloze 3 je možné vidět oba mraky vytvořené před probráním učiva a po něm. Opět jsem použila mrak z konce hodiny pro zopakování slovní zásoby na začátku další hodiny. Využila jsem přehozených písmen ve slově nephew (newbie) a zasoutěžili jsme si, kdo ho dokáže do chatu poslat napsané správně.

Tento typ propustek budu zařazovat také do prezenční formy výuky. Bude to skvělá možnost, jak do hodiny zapojit moderní online technologie a zatraktivnit tak výuku.

Otevřené otázky:

Jako další formu propustky v mentimetru je např. možné použít i otevřené otázky, viz příloha 5b. Konkrétně jsem tuto možnost využila v online hodině dějepisu, kdy jsme zkoumali osobnost Napoleona Bonaparta. Žáci měli na konci hodiny napsat jednu informaci, kterou si z hodiny zapamatovali a uvést také proč. Na začátku další hodiny jsem otázky použila k zopakování látky a také jsem žáky nechala u některých vybraných propustek zhodnotit, zda ti, kteří propustku napsali, splnili její zadání. Zadání znělo: „Napiš jednu informaci, která tě zaujala, a napiš také proč“. Někteří žáci do propustky nedoplňovali, proč je uvedená informace zaujala. Proto jsem vybrala šest odpovědí z propustek, žákům je na začátku další hodiny ukázala a nechala je vysvětlit, které odpovědi zadání splnily a které ne. Video z online hodiny je možné vidět v příloze 8.

Výběr z více možností:

Variantu výběru z více možností jsem využila také v online hodině dějepisu, kdy žáci měli zadáno napsat úvahu o tom, zda si Napoleon zasloužil takový konec, jaký ho potkal, popř. mohli vysvětlit jeden z citátů ze začátku hodiny. Chtěla jsem zjistit, zda si myslí, že dostali pro tuto práci dostatek informací. Výsledek můžete vidět v příloze 5a. Záznam toho, jak žáci na online hodině propustku vyplňovali, je v příloze 7.

Palec nahoru – velmi rychlou formou propustky, kterou využívám už spíše spontánně, pokud mě v průběhu hodiny napadne, že bych chtěla znát názor žáků na určitou věc, která v hodině nastala, je hromadná forma propustky. Požádám žáky, aby na konci hodiny svůj názor vyjádřili palcem. Kladné vyjádření se provádí pomocí palce ruky nahoru, záporné palcem ruky dolů, nejsem si jistý, „mezi“ se vyjadřuje palcem ruky vodorovně. Např. v hodině, kdy jsem poprvé využila mazací tabulky se svými novými šestřáky, jsem chtěla vidět, jak se jim hodina líbila a zda by chtěli tabulky využívat i dál. Otázka mě napadla až v průběhu aktivity, a tak jsem ji nakonec zařadila jako propustku, viz video v příloze 6. Díky tomu jsem do další hodiny naplánovala další aktivity s tabulkami.

Reflexe učitele

Propustky využívám velmi často, představují pro mě dobrou zpětnou vazbu ze strany žáků, a jak jsem popsala výše, hodně se z nich jako učitel mohu dozvědět. Mohou být také signálem pro plánování další hodiny. Zejména v začátcích využívání různých metod formativního hodnocení a kritického myšlení jsem měla problém se správným odhadem obtížnosti či časové dotace na jednotlivé aktivity. Propustky mi jasně ukázaly, kdy je to potřeba upravit. **Vedly mě k diskusi s žáky ohledně toho, co pro ně bylo obtížné, kde potřebovali více času a jak by příště měla vypadat podobná hodina tak, aby vše stihli a hodně se naučili.**

Propustky ve formě skupinového vzájemného hodnocení mi poskytly vhled do toho, jak žáci vidí sami sebe ve skupinové práci. Několikrát se stalo, že žák byl ostatními ze skupiny ohodnocen špatně. Mohli jsme situaci rozebrat a doporučit, co by bylo dobré změnit v příští skupinové práci. Většinou se to povedlo, žák se zapojil a další hodnocení byla kladná.

Reflexe žáků

Žáci si většinou ze začátku, při zavádění propustek stěžují, že je to zdržuje od vytouženého konce hodiny, že už se jim psát nechce a že se neumí ohodnotit. Čím více si ale na propustky zvyknou, tím méně jim čas strávený jejich vyplňováním zabere.

Doporučení při využití v praxi:

Ze začátku se mi stávalo, že jsem neměla dostatek času propustku zařadit. Pak jsem ale zjistila, že je opravdu velmi dobré propustky začleňovat. Žáci vám málokdy otevřeně řeknou, co se jim v hodině líbí nebo ne, jak se jim pracuje, mnohdy se ani sami ohodnotit nedokážou. Mám také možnost zjistit, jak porozuměli tématu, kde se nachází na cestě k cíli. Pravidelným zařazováním propustek je možné sebehodnocení rozvinout a žáky vést k zamyšlení nad právě prožitou hodinou.

IV. Přílohy, které dokumentují daný postup formativního hodnocení:

Příloha 1a: Propustka se škálou

Příloha 1b: Propustka se škálou – jiná varianta

Příloha 2: Mentimeter myšlenkový mrak dějepis

Příloha 3: Mentimeter myšlenkový mrak angličtina

Příloha 4: Otevřená otázka – dějepis

Příloha 5a: Mentimeter – výběr z více možností

Příloha 5b: Mentimeter – otevřené otázky

Příloha 6: Propustka – palec nahoru, vodorovně, dolů (video)

Příloha 7: Vyplňování propustky – otevřené odpovědi (video)

Příloha 8: Propustka – práce s větami na začátku další hodiny (video)

V celém materiálu (včetně příloh) jsou použity fotografie, pracovní listy, obrázky, grafy atd. autora (pokud není uvedeno jinak). Fotografie jsou zároveň v souladu s GDPR.

